

УДК 323.2:316.346.32-053.6

С. Домбровська,
П. Россохатський

СУЧАСНА ВИХОВНА КОНЦЕПЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано соціальний портрет молоді, нормативно-правове забезпечення державної молодіжної політики, виховні концепції, основні досягнення та проблеми щодо запровадження сучасної виховної концепції у роботі із молоддю, залучення молоді до процесу реалізації молодіжної політики.

Ключові слова: молодь, реалізація молодіжної політики, модель державної молодіжної політики.

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на молоду сучасну людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю, та модернізації навчально-виховного процесу. Проблема виховання майбутніх фахівців із вищою освітою набуває зараз особливої актуальності. Адже відомо, що технічний прогрес автоматично не призводить до духовного прогресу. На сьогодні метою суспільства (а тому і всіх ланок освіти) повинно стати духовне вдосконалення людини задля переходу людства на новий виток еволюційного розвитку: від людини розумної до людини духовної. Внаслідок цього підвищується значущість виховання молодого покоління. Проте на сьогодні у всіх ланках освіти існує не виправдана автономність навчання і виховання. Завдання сьогодення – змінити національно-світоглядну місію школи – від школи знання і наукової поінформованості до школи культури і духовності.

Проблемам реалізації державної молодіжної політики, її соціальному, правовому, управлінському аспекту, присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених [1 – 4]. Ці дослідження є значним внеском у теорію, методологію та практику реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Мета статті – аналіз формування сучасних виховних концепцій, як механізму впливу на формування державної молодіжної політики.

Вища школа як “храм науки” повинна бути і “храмом високої культури”. Майбутній фахівець із вищою освітою повинен опанувати як систему професійних знань, умінь і навичок, так і набути високу культуру, стати представником передової частини суспільства – еліти. Він повинен бути інтелектуалом, тобто не тільки “знаючим, розуміючим”, але й з високою культурою поведінки. Реалізувати це завдання можливо лише за умови єдності трьох складових освіти – навчання, розвитку і виховання. Основою національної системи патріотичного виховання є національна ідея, як консолідуючий чинник розвитку суспільства й нації загалом та втілена у “Концепцію національно-патріотичного виховання молоді”, затверджена Наказом Міністерства України у справах сім’ї, молоді та спорту, Міністерства оборони України, Міністерства культури і туризму, України Міністерства освіти і науки України № 3754/981/538/49 від 27.10.2009 р. [5]. Згідно цієї концепції, форми й методи виховання молоді базуються на народних традиціях,

кращих надбаннях національної та світової педагогіки й психології. Идеалом виховання є різнобічно та гармонійно розвинена національно свідома, високоосвічена, життєво компетентна особистість, здатна до саморозвитку та самовдосконалення.

Головна домінанта щодо патріотичного виховання молоді – це формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції. У сучасному суспільстві вживається погляд на виховання як процес подолання негативних тенденцій у розвитку особистості й сприйняття виховання лише як об'єкта виховних впливів. На сьогодні сформоване соціальне замовлення на ефективні виховні системи й технології. Зростає увага до виховання засобами музеїв, театральної педагогіки, дитячого та юнацького спорту. Створюються реальні умови для прояву творчих здібностей молодих людей. Сучасна молодь добре інформована щодо процесів, які відбуваються в різних сферах науки, техніки, соціального життя; динамічно оволодіє сучасними комунікаційними технологіями. Усе це створює сприятливі умови для розвитку виховання як пріоритетної сфери соціального життя країни, підвищення її статусу та потенціалу, досягнення якісно нових результатів у духовно-моральному, громадянському, трудовому, художньо-естетичному, екологічному вихованні підростаючого покоління. Водночас сучасний етап розвитку України потребує від органів державної влади здійснення системних заходів для вирішення проблем, пов'язаних із організацією військово-патріотичного виховання як складової загального процесу патріотичного виховання, спрямованих на військовослужбовців Збройних сил України, інших військових формувань та молодь, що є потенційними кандидатами для прийняття на військову службу. Мета прийнятої концепції – виховання молодої людини як патріота своєї країни, готового самовіддано розбудувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, здатного виявляти національну гідність, знати свої права та обов'язки, цивілізовано відстоювати їх, сприяти громадянському миру і злагоді в суспільстві, поводитися компетентно, бути конкурентоспроможним, успішно самореалізуватися в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал, носій культури. Патріотичне виховання є складовою частиною загального виховного процесу, становить систематичну і цілеспрямовану діяльність органів державної влади і громадських організацій із формування в громадян високої патріотичної свідомості, почуття любові до України, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків; є однією із головних складових національної безпеки України [6].

Але необхідно також здійснювати і посилення ролі сім'ї у процесі патріотичного виховання молоді, створювати сприятливий рівень життєдіяльності сім'ї, належні умови для фізичного, інтелектуального, морально-естетичного, освітнього та духовного розвитку дітей та молоді на засадах національних традицій, педагогічної науки та кращого світового досвіду; підвищення педагогічної культури батьків, створення всеукраїнської та регіональних інформаційно-статистичних баз даних стосовно різних категорій сімей із метою їх соціальної підтримки [7].

У результаті впровадження концепції очікується: поглиблення процесу формування у молоді основ гуманістичного світогляду, пріоритетності високих моральних, культурних, загальнолюдських цінностей, утвердження патріотизму та національної самосвідомості, що сприятиме зміцненню духовної, моральної єдності суспільства загалом, зниженню ідеологічного протистояння, зміцненню єдності й дружби корінних народів і національних меншин України, забезпечення формування політичної

свідомості молодого покоління через активну участь у створенні політичного курсу розвитку держави на загальнодержавних, конституційних, світоглядних, правових, демократичних принципах.

Особливого значення у системі виховання набувають вищі навчальні заклади України. Саме українські ВНЗ повинні здійснювати підготовку свідомої національної інтелігенції, сприяти оновленню і збагаченню інтелектуального генофонду нації, вихованню її духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів. Це може бути досягнуто через:

- виховання майбутніх спеціалістів авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної, світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури;

- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості студента, його мислення і загальної культури шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, громадської, оздоровчо-спортивної, правоохоронної тощо);

- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, вищого навчального закладу, розвиток художніх здібностей студентів;

- формування “Я”-концепції людини-творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;

- пропаганду здорового способу життя, запобігання вживанню студентами алкоголю, наркотиків, викорінення шкідливих звичок.

Патріотично спрямована освіта стає основним важелем цілеспрямованого впливу на свідомість молодого покоління і надає поштовх сприйняттю патріотизму як особливої інтегруючої субстанції, що синтезує наукові знання, вітчизняний духовний досвід та культурні цінності [8].

Процес патріотичного виховання у закладах освіти значною мірою зумовлюється змістовими характеристиками освітніх предметів, які сприяють оволодінню системою знань про людину та суспільство. Крім того, оволодіння системою знань формує здатність усвідомлювати місце своєї спільноти серед інших спільнот світу, норми міжнародного спілкування та взаємодії.

Процес впровадження системи патріотичного виховання в школі може здійснюватись у чотирьох формах:

- як навчальний предмет;

- як міжпредметна форма діяльності в рамках освітянського простору;

- як організація позакласної та позашкільної діяльності (виховання);

- як організація шкільного життя, що сприяє демократичній поведінці.

Національна ідея як складова патріотизму є світоглядним орієнтиром у системі освіти, виховання, у сфері соціалізації особи. Відображає усвідомлену та офіційно визначену стратегію патріотичного виховання, яка повинна гармонійно відображати життя народу та потреби на його розвиток, виконує функцію духовної основи саморуку й поступу українського суспільства.

Важливим орієнтиром у питанні мети сучасного виховання є доповідь ЮНЕСКО “Освіта для XXI століття”, в якій наголошується, що освіта протягом усього життя має базуватися на чотирьох стовпах: навчатися пізнавати, навчатися робити, навчатися жити

разом, навчатися жити. Завдання “навчатися жити разом” безсумнівно вказує на ті напрямки виховання, які ми позначаємо як “формування гуманної особистості”.

Виховна робота зі студентами вищої школи в усі часи була важливою складовою частиною головної – навчальної, оскільки реалізує єдину мету освіти – виховати гармонійно-розвинену особистість сучасного фахівця, адаптованого до вимог сьогодення. Виховання у ВНЗ, з одного боку, є складною проблемою, оскільки в університеті навчається старша молодь, яку раніше виховували в родині та школі, а з іншого боку – робота з різнобічно обдарованою духовнонасиченою творчою молоддю – це неймовірно цікавий напрямок діяльності. У вищому навчальному закладі виховну роботу визначає державна національна програма “Освіта”, та Концепція національного виховання, яка заснована на принципах демократизації, диференціації та індивідуалізації виховного процесу.

На основі цих документів у вищих навчальних закладах розробляються концепції навчальної та виховної роботи. Пріоритетними напрямками в реалізації цих концепцій у ВНЗ на сьогодні є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, спрямована на втілення в життя української національної ідеї, виховання демократичного, антропологічного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, а також національний, релігійний, мовний вибір кожної людини. Ідеал українського виховання включає до свого змісту подання про найвищу соціальну досконалість, що формувалося у свідомості громадян України впродовж багатьох століть у процесі становлення Української держави. Основою цього ідеалу повинні бути, з одного боку, корінні суспільні інтереси українського народу – створення незалежної Української держави й забезпечення її незалежності, а з іншого боку – людина – духовно багата, розумово розвинена, фізично підготовлена особистість українського громадянина. Головна мета національного виховання – набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних відносин, формування у молоді, попри національну належність, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. У самому виховному процесі ми бачимо взаємопроникнення двох сторін суспільного життя. З одного боку – свідомо зведених об’єктивних умов життя й діяльності студентів, а з іншого – спеціально проведених дій. Таким чином знаходять своє відображення дві потужні ланки виховного впливу – ідеологічна й організаторська робота. Перша звернена до свідомості, друга – до створення умов, за яких формується сприятлива психологічна основа для виховання ідей. Отже, виховання студентів – це цілеспрямований вплив на них і умови їхньої життєдіяльності для вироблення у них бажаних соціальних якостей і почуттів [9].

Але на виховну роботу ВНЗ впливають і негативні складові сучасності. На сьогодні наша держава не в змозі вирішити численні соціальні, економічні та інші проблеми молодого покоління. Вітчизняна система виховання не вказує чіткі шляхи вирішення цих актуальних проблем. Відтак ціннісна порожнеча в національній системі виховання України не заповнена. Це викликає негативну реакцію, коли політична еліта не дотримується етичних норм і правил поведінки, частині населення бракує мінімальних засобів для нормального фізіологічного існування й немає впевненості у майбутньому; не вся молодь має можливість одержати пристойну освіту й знайти своє місце в житті. Стан психічного й фізичного здоров’я молоді викликає тривогу. Водночас, у молодіжному

середовищі спостерігаються негативні тенденції. Дедалі частіше зіштовхується із жорсткістю, соціальною апатією, наркоманією, нетерпимістю, бездуховністю, жадібністю, агресивністю, асоціальною поведінкою тощо. І хоча цей перелік характеризує не всю українську молодь, ігнорувати ці проблеми не можна. У вищому навчальному закладі має створюватись система психолого-педагогічного впливу на особистість студента, яка виховуватиме прагнення здорового способу життя, відповідального батьківства, здатності протистояти асоціальним явищам.

Висновки

Таким чином, національне виховання молоді, формування в них навичок майбутніх фахівців – процес багатограний і багатofакторний. Його ефективність прямо й безпосередньо пов'язана з умінням комплексно використовувати всю сукупність методів, засобів, прийомів і форм національного виховання з урахуванням особливості різних груп студентів. Історичний аналіз сучасної системи виховання у вищій школі дозволяє визначити його стратегічну спрямованість як національну (національно-громадянську), реалізовану за допомогою ідейного, політичного, морального, правового, естетичного видів виховної діяльності. Загалом національне виховання у вищому навчальному закладі є процесом цілеспрямованої, систематичної й планомірної організаторської та ідеологічної діяльності ректорату, професорсько-викладацького складу, всіх служб із створення гуманітарного життєдіяльного середовища і безпосереднього впливу на свідомість, підсвідомість, емоційно-вольову й мотиваційну сферу особистості студента із метою формування в нього наукового світогляду, високих моральних, громадянських і професійних якостей і соціальних почуттів для забезпечення всебічного й гармонійного розвитку його особистості та ефективного виконання ним громадянських і професійних обов'язків. Усе це можливо лише за умови зміни традиційної парадигми виховання на особисто-гуманістичну. Такий студент поєднує у розумних межах особистісні інтереси з інтересами суспільства та держави, вміє правильно вибирати життєві цілі, уникати крайностей колективізму та індивідуалізму, обґрунтовано визначати способи досягнення життєвих цілей, поважати загальнолюдські, національні та професійні цінності.

Література

1. Виховання національно-свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: аналітично-інформаційні матеріали [Текст]. — К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. — 191 с.
2. Головатий М. Ф. Соціологія молоді [Текст] : [курс лекц.] / М. Ф. Головатий. — 2-ге вид. перероб. і допов. — К. : МАУП, 2006. — 304 с.
3. Метьюлкіна Н. Б. Удосконалення механізмів формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні / Н. Б. Метьюлкіна // Державна молодіжна політика: регіональний аспект : [Текст] : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (23 – 24 квітня 2008 р., м. Харків). — Х. : ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. — С. 33—36.
4. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) [Текст] / М. П. Перепелиця. — К. : УІСД, 2007. — 242 с.
5. Виховання національно-свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління... — 191 с.
6. Головатий М. Ф. Соціологія молоді... — 304 с.

7. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні... — 242 с.
8. Метьолкіна Н. Б. Удосконалення механізмів формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні... — С. 33—36.
9. Там само. — С. 33—36.

**S. Dombrovska,
P. Rossohatskyi**

**MODERN EDUCATIONAL CONCEPT, AS A MECHANISM
OF INFLUENCE ON THE FORMATION OF NATIONAL YOUTH POLICY**

The social portrait of the youth, regulatory and legal framework for the state youth policy, educational concepts, main achievements and problems of the introduction of modern educational concepts in the work with youth, youth involvement in the process of realization of youth policy are analyzed.

Key words: youth, realization of youth policy, model of public youth policy.